BUILDERS OF THE FUTURE

journal homepage:

<https://kelajakbunyodkori.uz/>**FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF MODERN TOURISM IN UZBEKISTAN****B.B. Valiev**

Associate Professor

International Islamic Academy

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: tourism, tourism potential, transport logistics, marketing concept, MICE tourism, corporate meeting, presentations, conversations.

Abstract: The article is devoted to the features of the development of modern areas of tourism in the national economy. It provides information on tourism reforms in Uzbekistan and the development of MICE tourism.

Received: 02.06.22**Accepted:** 04.06.22**Published:** 06.06.22**ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМНИНГ ЗАМОНАВИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ ХУСУСИЯТЛАРИ****Б.Б. Валиев**

Доцент

Халқаро ислом академияси

Тошкент, Ўзбекистон

МАҚОЛА ҲАҚИДА

Калит сўзлар: туризм, сайёҳлик салоҳияти, транспорт логистикаси, маркетинг концепцияси, МICE туризм, корпоратив учрашув, тақдимотлар, суҳбатлар.

Аннотация: Мақола миллий иқтисодиётда туризмнинг замонавий йўналишларини ривожлантириш хусусиятларини очиқ беришга бағишланган. Унда Ўзбекистонда туризм йўналишидаги ислохотлар ва МICE туризмни ривожлантириш йўналишлари бўйича маълумот берилган.

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ**Б.Б. Валиев**

Доцент

Международная исламская академия

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: туризм, туристический потенциал, транспортная логистика, маркетинговая концепция, МІСЕ-туризм, корпоративная встреча, презентации, беседы.	Аннотация: Статья посвящена особенностям развития современных направлений туризма в народном хозяйстве. В нем представлена информация о реформах туризма в Узбекистане и развитии МІСЕ-туризма.
---	--

КИРИШ

Сўнгги йилларда мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг янги босқичида, “Янги Ўзбекистон” иқтисодий ислохотларининг ўзига хос хусусияти сифатида туризмни ривожлантириш масаласига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Жумладан, 2019 йил 18 июлда қабул қилинган 549-сон “Туризм тўғрисида”ги қонун ҳам юртимизда туризм соҳасидаги муносабатларни тартибга солиди. Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасининг туризм соҳасини жадал ривожлантиришни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2016 йил 2 декабрдаги ПФ–4861-сонли Фармони, “Ўзбекистон Республикасининг сайёҳлик салоҳиятини ривожлантириш учун қулай шароитлар яратиш бўйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги 2018 йил 3 февралдаги ПҚ-3509 сон Қарори, “Ички туризмни жадал ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2018 йил 7 февралдаги ПҚ-3514 сон Қарорлари мамлакатимизда туризм соҳасини ривожлантиришга хизмат қилмоқда.

АСОСИЙ ҚИСМ

Ўзбекистон туризмда рақобатбардошликни ошириш орқали хўжалик юритувчи тегишли субъектларнинг экспорт салоҳиятини кўтариш давлатимизнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишида интеграциялашган маркетинг концепсияси устувор йўналишларидан бири бўлиб ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги ПФ-4947-сонли фармони билан қабул қилинган “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси”даги «принципиал жиҳатдан янги маҳсулот ва технология турларини ўзлаштириш, шу асосда ички ва ташқи бозорларда миллий товарларнинг рақобатбардошлигини таъминлаш» бўйича вазифаларнинг белгилаб берилганлиги халқаро сайёҳлик бозорларида маркетинг фаолияти миллий сайёҳлик корхона ва ташкилотларининг жаҳон бозорларида рақобатбардошликни эгаллашга қаратилган самарали фаолиятининг асосий механизми сифатида намоён бўлади.

Ўзбекистон турли миллат, дин ва маданият вакиллари яшайдиган мамлакатлар қаторидан ўрин эгаллаган бўлиб туризм индустриясида ўз ўрни ва салоҳиятига эга давлатлардан бири ҳисобланади. Юртимиз замонавий архитектура ва юқори технологик

таракқиёт билан уйғунликдаги бой тарихий меросга эга. Шу билан бир қаторда Ўзбекистонда туризм ривожланишининг муҳим омилларидан бири ташкилий-иқтисодий механизмларнинг халқаро ҳуқуқий нормалар билан уйғунлиги ҳамда юртимизда халқлар, миллатлар, динларнинг ўзаро тотувлиги, бағрикенглиги ва ҳамжиҳатлигининг устиворлигидадир.

Бугунги кунда туризм индустрияси тез ривожланаётган тармоқлардан бири сифатида намоён бўлмоқда. Бу соҳа катта инвестицияни талаб қилмасдан юқори даромад олиш мумкин бўлган соҳалардан биридир. Мутахассисларнинг фикрига кўра, туризм XXII асрнинг энг даромадли соҳасига айланиши кузатилмоқда. Сўнги маълумотларга кўра туризм индустрияси дунё бўйича автомобилсозлик ва нефтни қайта ишлаш соҳасидан кейин учинчи ўринни эгаллаб келмоқда. Туризм индустриясининг ривожланиши катта илмий тадқиқот харажатларини ҳамда юқори қийматли технологияларни талаб қилмайди.

Аксинча, туризм транспорт логистикаси, алоқа ва ахборотлар логистикаси, озиқ-овқат, меҳмонхона, савдо-сотик, ҳунармандчилик, қурилиш ва бошқа кўплаб хизмат турларини ҳам ривожланишига туртки бўлади. Бундан ташқари, мамлакат ташқи қиёфасини замонавийлаштиришга, меҳмонхона ва ресторан индустриясини ривожлантиришга ҳамда транспорт-коммуникация тизимлари каби кўплаб тармоқлар ўртасидаги алоқаларни шакиллантиришга салмоқли ҳиссасини қўшади.

Туризмнинг глобал ривожланиши дунё мамлакатларининг интеграциялашуви ҳамда уларнинг ўзаро муносабатларини фаоллаштиришда энг ишончли ва энг мустаҳкам ташкилий-иқтисодий тизим сифатида ўрин эгаллайди. Туризм ривожланиши деярли барча соҳаларга ижобий таъсир кўрсатиб мамлакатлар иқтисодиётининг динамик тарзда ўсишига олиб келади. Шунингдек, соҳага киритилаётган сармоя қисқа фурсатда ўзини оқлаши, туристик компаниялар имкониятлари кенгайиши ҳамда юқори фойда олиш мумкинлиги соҳага жалб қилинаётган инвестициялар ҳажмини оширади.

Мамлакатимизда туризмни ривожлантириш мақсадида туризм брендлари асосида рақобатбардош миллий туристик маҳсулотни яратиш ва жаҳон туризм хизматлари бозорига олиб чиқишда интеграциялашган маркетинг коцепциясининг ишлаб чиқилиши соҳанинг ривожланишига хизмат қилади. Биламизки, қадимда турли минтақаларнинг ўзаро иқтисодий-маданий, диний, ижтимоий муносабатларида зиёрат туризмнинг ўрни ўзига хос аҳамиятга эга бўлган.

Бу ўз навбатида ҳудудлар ўртасида иқтисодий муносабатларни ҳамда давлатлар ўртасида ахборот ва маълумотларнинг алмашувини таъминлашга хизмат қилган. Шу билан бир қаторда маданий кадриятларнинг ривожланишида асосий восита вазифасини бажарган. Қитъалар ва давлатларнинг интеграциялашуви натижасида сивилизациялараро мулоқот учун қулай шарт-шароитлар вужудга келган ва ривожланиб борган. Бугунги кунда туристик

брендни шакллантириш ва халқаро бозорларга олиб чиқиш орқали иқтисодий ривожланишга, диний-маърифий, таълим ва маданият соҳаларида халқларнинг, динларнинг, миллатларнинг ҳамжихатлиги ва ўзаро бағрикенглигини таъминлашга хизмат қилади. Шу билан бир қаторда иқтисодий алоқаларни янада кенгайтириш, савдо ва инвестиция соҳаларинда қулай шароитлар яратиш, транспорт ва коммуникация инфратузилмаларини ривожлантириш ҳамда илмий тадқиқот марказларининг ҳамкорлигини таъминлайди.

Жаҳон иқтисодиётида шиддат билан ўсиб бораётган рақобат шароитида туристик брендни яратиш ва интеграциялашган маркетинг концепциясидан самарали фойдаланиш орқали халқаро бозорларда улушимизни оширишни тақозо этади.

Халқаро туризм индустрияси бозорларида амалга оширилаётган маркетинг фаолиятига оид тадбирлар туризми маркетинг хусусиятлари доирасида амалга оширилмоқда. Мамлакатимизда зиёрат туризмини ривожлантириш учун соҳанинг ўзига хос хусусиятларини илмий жиҳатдан таҳлил қилиш ва тадқиқотлар олиб бориш натижасида туристик брендни яратиш ва уни халқаро туризм бозорларига олиб чиқишда интеграциялашган маркетинг концепсиясини амалга ошириш ва такомиллаштириб бориш талаб этилади.

Мамлакатимизда зиёрат туризми соҳаларида замонавий маркетинг концепсияларидан фойдаланиш борасида кенг кўламли ишлар ва чуқур ислохотлар амалга оширилиб келинмоқда. Хусусан, ташкилий-иқтисодий механизмларни ва самарали маркетинг тадқиқотларини жадал олиб бориш, ички бозорни ҳимоя қилиш, ривожлантириш ва ташқи бозорларга кириб боришга, эгаллашга йўналтирилган маркетинг стратегияларини ишлаб чиқиш, ички бозордаги инфратузилмаларни, рақобатбардошликни оширишдаги бугунги кундаги муаммолар ва ишлатилмаётган имконият ва захираларни чуқур таҳлил қилиш асосида маркетингнинг тамойиллари амалиётга жорий қилинмоқда.

Ўзбекистонда туризмнинг устувор йўналишлари қаторида MICE туризмини ривожлантириш бўйича чора-тадбирлар ҳам амалга оширилмоқда. MICE (инглизчада, Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions) туризми бу туризм индустриясининг соҳаси бўлиб, турли корпоратив тадбирларни ташкил этиш ва ўтказиш билан боғлиқдир. У 4 та асосий йўналишни ўз ичига қамраб олади: meetings - корпоратив учрашувлар, тақдиротлар, суҳбатлар, incentives – рағбатлантирувчи ёки мотивация берувчи турлар ва дастурлар, тимбилдинглар, персонални ўқитиш, корпоратив байрамлар, conferences - конференциялар, конгресслар, съездлар, форумлар, семинарлар ва б., exhibitions-кўргазмалар, имидж тадбирлари (фестиваллар, хайрия концертлари), PR-тадбирлар и пресс-турлар.

Мамлакатимизда ҳам, “2019-2025 йилларда Ўзбекистонда конференция, форум, конгресс, кўргазма, семинар ва анжуманлар (MICE) туризмини ривожлантириш бўйича

концепция” лойиҳаси ҳам Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари муҳокамаси порталига жойлаштирилди. Унга кўра “Ўзбекистон конгресс ва кўргазма” марказини ташкил этиш режалаштирилиб, Марказнинг асосий вазифалари этиб конгресс ва кўргазмалар ўтказиш имкониятига эга бўлган объектлар реестрини юритиш, улар билан шуғулланувчи тадбиркорлик субъектлари реестрини юритиш, уларнинг ташкилотчилари фаолиятини мувофиқлаштириш, мамлакат қиёфасини ижобий тарзда тарғибот қилиш, халқаро ташкилотлар ва йирик компаниялар томонидан тадбирларни ўтказиш бўйича эълон қилинадиган тендерларда қатнашиш ва бошқалар.

Сингапурдаги таниқли молиячи ва ижтимоий арбоб, бир неча йирик бизнес асосчиси, туризм ва молиявий компаниялар раҳбари, жумладан «Citystate Capital Asia» молиявий директори, Regasus Travel Management ва Kinetica асосчиси ва раҳбари ҳисобланган Филлип Тан Ўзбекистоннинг MICE-туризм элчиси этиб ҳам тайинланган. 2018 йилда Сингапурдан Ўзбекистонга сайёҳлик сафарларининг умумий ҳажми 60% га ошган бўлиб, Сингапур ишбилармон доиралари Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислохотлар динамикасини қизиқиш билан кузатмоқда.

Жаҳонда 2017 йилда сайёҳлик саноатида MICE туризмнинг улуши 22,5 фоизни ёки 1,2 трлн. доллардан ортиқни ташкил этди. Бутунжаҳон сайёҳлик ва туризм кенгашининг (WTTC) маълумотига кўра, 2025 йилга бориб, MICE туризми бозорининг умумий ҳажми 1,67 трлн. долларга етиши кутилмоқда. Алоҳида қайд этиш жоизки, авиакомпания даромадларининг 50 фоизига яқини, меҳмонхона даромадларининг 60 фоизи ва автомобиль воситаларини ижарага берувчи компанияларни даромадининг 70 фоизи туристларнинг ушбу тоифасига хизмат кўрсатишдан олинган даромадларга тўғри келмоқда. MICE туризм йўналиши бўйича энг машҳур ҳисобланган давлатлар қаторида Pacific World Destination Index маълумотига кўра АҚШ, Франция, Испания, Монако, Индонезия ва Тайландни санаб ўтиш мумкин. Халқаро конгресс ва анжуманлар уюшмаси маълумотига кўра 2017 йил давомида 168 та мамлакатда 1258 та корпоратив тадбирлар ташкил этилган. Ушбу ҳамкорлик тадбирларининг асосий қисми АҚШ, Германия, Англия, Испания ва Италия ҳудудларида бўлиб ўтган.

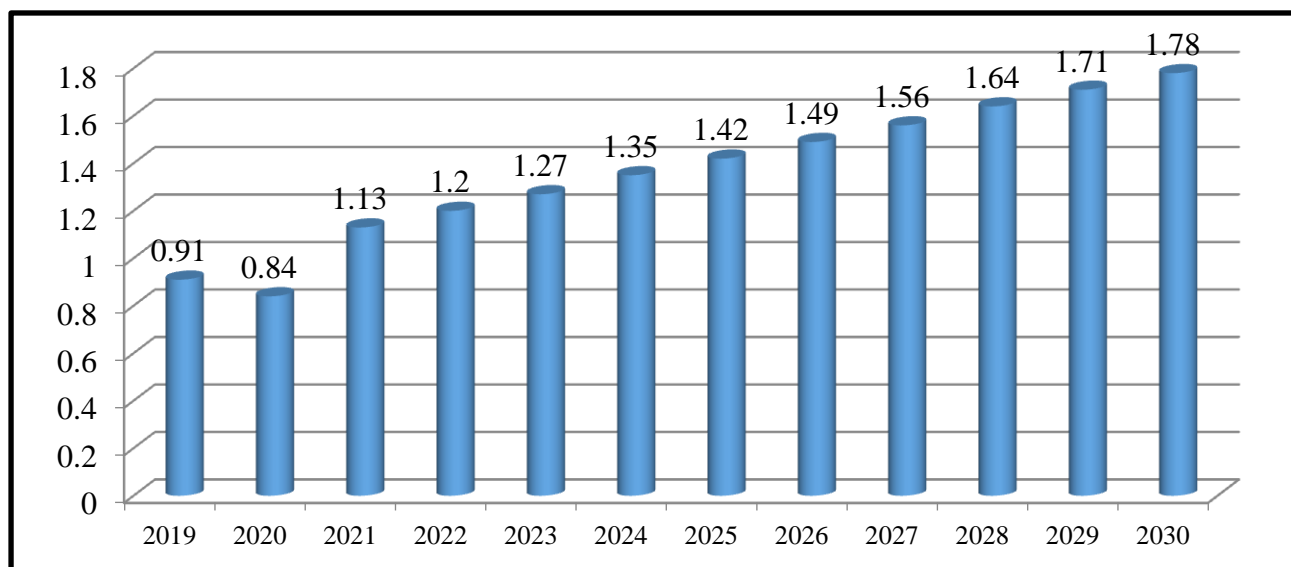
MICE туризмнинг мамлакат иқтисодиётини ривожлантиришдаги муҳим аҳамиятини эътиборга олган ҳолда, Грузия, Россия, Белоруссия ва Германия давлатларининг сайёҳлик ва маҳаллий бошқарув органлари қошида MICE туризмига ихтисослаштирилган ташкилотлар тузилган. Жумладан, Грузия миллий туризм администрацияси тузилмасида Грузиядаги хорижий сайёҳлик туризми хақида маълумот тарқатувчи кўргазма ва шунга ўхшаш халқаро тадбирларни ўтказиш билан шуғулланувчи MICE туризмни ривожлантирувчи Конвенцион ва кўргазмалар бюроси ташкил этилган. Жаҳоннинг бошқа

мамлакатлари Озарбайжон, Туркия ҳамда Кипрда МІСЕ туризмини ташкил этишга мўлжалланган муассасалар давлат-хусусий шерикчилик сектори ҳамкорлигида ҳам фаолият олиб борадилар.

ХУЛОСА

Чет эл мамлакатлари тажрибасини тадқиқ этиш шуни кўрсатадики, мамлакатимизда МІСЕ туризмини ривожлантириш учун ихтисослаштирилган конгресс бюрolari, кўргазма марказлари ва МІСЕ тадбирларини ўтказиш майдонларини самарали ташкил этиш лозим. Улар давлат ва хусусий шаклларда фаолият юритишлари мумкин бўлиб, давлат уларни мунтазам равишда қўллаб-қувватлайди ва ушбу фаолиятни махсус бўлинмалар ёки давлат-хусусий шерикчилик секторини яратиш йўли билан мувофиқлаштириб боради.

Глобал миқёсда МІСЕ туризми ҳажми 2019 йилда 916,1 млн. долларни ташкил этиб, 2030 йилгача ушбу кўрсаткич 1,78 млрд. долларга етиши прогноз қилинмоқда. Жаҳонда МІСЕ туризмнинг жадал ривожланишига глобал корпоратив секторнинг кенгайиши, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар жалб қилиш тадбирларининг кўпайиши, кичик ва ўрта бизнеснинг ошиб бориши, глобал туризмнинг кучайиши каби омиллар сабаб бўлган (1-

расм).

1-расм. 2019-2030 йилларда МІСЕ туризми даромадлари ҳажми, млрд. доллар

Мамлакатимизда МІСЕ туризмини ривожлантиришда қуйидагиларга алоҳида эътибор қаратиш зарур:

МІСЕ туризмини ривожлантириш бўйича стратегия ва чора-тадбирлар режасини ишлаб чиқиш, мамлакатда МІСЕ туризми тадбирларини ўтказиш учун устувор ҳудудлар ва мамлакатларни аниқлаш;

MICE туризми тадбирларининг йўналишларини аниқлаш, мамлакатнинг миллий брендини ишлаб чиқиш, Ўзбекистон ва хорижий давлатлар ташкилотлари ўртасида ҳамкорликни ривожлантириш.

мамлакатнинг ҳудудларидаги мавжуд имкониятларидан келиб чиққан ҳолда Ўзбекистон бозорига маҳаллий ва хорижий инвестицияларни жалб этиш;

мамлакатда MICE туризмни ривожлантириш билан боғлиқ алоҳида давлат муассасаси ташкил этиш.

MICE туризмни ривожлантириш учун мамлакатнинг ҳудудларида зарур инфратузилмаларни яратиш. Шу жумладан:

Халқаро конгресс ва конференция ассоциацияси (International Congress and Convention Association, ICCA) билан фаол ҳамкорликни йўлга қўйиш ва мамлакатдаги MICE туризмида иштирок этувчи ташкилотларни ICCA веб-сайтида рўйхатдан ўтказиш ва б.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. <https://regulation.gov.uz/uz/document/3345>
2. <https://wttc.org/>
3. <https://www.iccaworld.org/>